

Dvovrsni pogled na svetkovinu Duha Svetoga

Marko Matić*

1. Duhovi po Ivanu (Iv 20,19–25)

Prvi i najstariji kršćanski blagdan koji se je slavio svakoga prvoga dana u tjednu bila je Nedjelja, *dan Gospodnji*, ili *Uskrsni dan*, kako je kasnije prozvana u grčkom svijetu i još uvijek na ruskom jeziku *Voskresenije*. Uskrs je sve do 4. stoljeća sadržavao u sebi Uzašašće i Duhove, što se vidi iz Ivanova evanđelja.

Prema evanđelju sv. Ivana Duhovi su se dogodili na sam Uskrs, navečer prvoga dana u tjednu. Prvi dan u tjednu je dan stvaranja. Židovi su dane u tjednu imenovali rednim brojevima, jedino je sedmi dan imao svoje vlastito ime — *Subota*, dan počinka, Bogu posvećeni dan. Za vrijeme svojega zemaljskoga života Isus je većinu svojih govora i čudesa izvodio subotom jer subota je bila znak oslobođenja iz Egipta i najava zdravoga Božjega svijeta. Prvi dan u tjednu ne igra nikakvu ulogu u Isusovu javnom djelovanju. Evanđelisti ne donose nijedan događaj koji se je dogodio toga dana. Isus je u svojem nastupnom govoru u Nazaretu pokazao što je htio učiniti od subote: »blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene, proglasiti godinu milosti Gospodnje« (Lk 4,18–19). Budući da su židovski zakoni spriječili Isusa da subotom radi na ostvarenju zdravoga Božjega svijeta, izabrao je prvi dan u tjednu, znak novoga stvaranja, a to je nedjelja, dan njegova uskrsnuća, dan oslobođenja od najvećega neprijatelja, smrti (Maertens, 1961, 126–131).

Uvečer Prvoga dana u tjednu uskrsnuli Krist iznenada dolazi u svoju malu, uplašenu zajednicu, koja se sva u strahu od Židova nalazi iza zatvorenih vrata. Došavši kroz zatvorena vrata u njihovu sredinu, — što objavljuje novost života, u koji je uskrsnuli Krist ušao, nije više podređen zakonima prostora i vremena, sačuvao je doduše personalni identitet, riječ je o istoj osobi, Isus iz Nazareta i proslavljeni Krist jedan je te isti, iako je način bivovanja bitno različit, — dariva ih svojim Duhom, koji će ju izvesti na pozornicu povijesti, s koje neće sići do njegova ponovnoga dolaska u slavi. Prvi duhovski dar jest uskrsni mir: *Mir vama!* U tom miru sadržano je sveopće pomirenje Božje sa svijetom, mir na Posljednjoj večeri obećan, žrtvom na križu ostvaren, navečer prvoga dana u tjednu darovan.

* Prof. dr. sc. Marko Matić SJ, dugogodišnji profesor na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu.

Drugi dar je radost. *Obradovaše se učenici vidjevši Gospodina*. Kakva je to radost? Radost koju je Isus svojim učenicima na Posljednjoj večeri obećao, radost koja ih je oslobodila žalosti i straha, trajna radost koju im više nitko i ništa neće moći oduzeti. Učenik Kristov ostaje radostan u svim situacijama života. I kad nosi križ, bilo onaj iznutra, bilo onaj veliki izvana, koji mu drugi nameću. On se raduje što ga je Gospodin našao dostojnim da nešto pretrpi za njegovo Ime.

Kako su učenici prepoznali da je taj svijetli lik, koji se kroz zatvorena vrata pojavio u njihovoj sredini, njihov Učitelj Isus iz Nazareta? Pitanje identifikacije je presudno za uskrsnu vjeru. Da se može ustanoviti istovjetnost između povijesnoga Isusa i uskrsnuloga Krista nužni su neki vidljivi tragovi i vidljivi znaci iz njegova zemaljskoga života koje je uskrsnuli Krist ponio sa sobom u Očevu slavu i po kojima ga učenici mogu prepoznati. A to su, prema Ivanu, probodene ruke i otvoreni bok. Tragovi koji ga vječno vežu s nama, spomen u kojem nam stvara mjesto spasa. I stoga sv. pisac Otkrivenja u ime Gospodinovo govori: »Otvorio sam pred tobom vrata koja ti nitko više ne može zatvoriti. A to je otvoreni bok u kojem nas uskrsnuli Krist želi smjestiti: Idem pripremiti vam mjesto« (Iv 14,2) govorio im je na Posljednjoj večeri, a to mjesto je ljubav njegova probodena Srca.

Treći dar je poslanje, isto poslanje koje je sam primio od Oca. Nikakvo drugo. Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas. Da bi učenici mogli nastaviti to poslanje, Isus im daje Duha Svetoga. »To rekavši, dahne u njih i kaže im: ‘Primate Duha Svetoga. Kojima otpustite grijeha, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im’« (Iv 20,22–23). Što znači taj *dahne u njih*? To je izraz koji se u Novom zavjetu ne nalazi nigdje drugdje osim ovdje, a začuđuje da ga je Ivan i ovdje uporabio, jer kad god o Duhu govori, obično se služi glagolima *dati* i *poslati*, a nikada *dahnuti*. Da shvatimo značenje toga *dahne*, moramo na trenutak baciti pogled na Stari zavjet, koji se tim izrazom služi samo na par mjesta, primjerice u knjizi Postanka i u knjizi proroka Ezekijela. U knjizi Postanka kod stvaranja čovjeka: »Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskoga i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša« (Post 2,7). Taj *dahne* je stvaralački Božji čin. Bog je nešto od svojega bitka udahnuo u čovjeka i po tom je čovjek postao jedinstveno Božje stvorenje u ovom svijetu — slika Božja, predstavnik Božji u ovom svijetu. Isusov *dahne* je stvaralački čin koji iznutra mijenja učenike, čini ih novim stvorenjem, apostolima njegova poslanja.

Drugi se put taj Božanski *dahne* spominje u knjizi proroka Ezekijela u značenju nacionalnoga uskrsnuća. Izabrani se narod nalazi u babilonskom sužanjstvu. Njegovo stanje prorok uspoređuje s dolinom punom mrtvih kostiju. »I spusti se na me ruka Jahvina«, piše prorok, »i Jahve me u svojem duhu izvede i postavi usred doline pune kostiju. Proveđe me kroz njih, svuda oko njih, i gle, bijaše ih u dolini veoma mnogo i bijahu sasvim suhe! Reče mi: ‘Sine čovječji, mogu li ove kosti oživjeti?’ Ja odgovorih: ‘Jahve Gospode, to samo ti znaš!’ Tad mi reče: ‘Prorokuj ovim kostima i reci im: O suhe kosti, čujte riječ Jahvinu! Ovako govori Jahve Gospod ovim kostima: Evo, duh ću svoj udahnuti u vas i oživjet ćete! Žilama ću vas ispreplesti, mesom obložiti, kožom vas obaviti i duh svoj udahnuti u vas i oživjet ćete — i znat ćete da sam ja Jahve!’ ... I stadoh prorokovati kao

što mi zapovjedi, i duh uđe u njih i oživješe i stadoše na noge — vojska vrlo, vrlo velika« (Ez 37,1–10).

U stvaralačkom Isusovu činu, u njegovu Dahu uključena je i moć praštanja grijeha: »Kojima otpustite grijeh, otpuštaju im se, i kojima zadržite, zadržani su im.« Grijeh je razorna sila koja narušava religiozne i socijalne odnose, što je očito s prvih stranica Biblije. Duhovi su blagdan povezivanja, međusobnoga razumijevanja, sabiranja u jedno, o čemu slikovito prikazuje sv. Luka u *Djelima apostolskim*.

2. Duhovi po Luku (Dj 2,1–11)

Čuli smo iz *Djela apostolskih* izvještaj o silasku Duha Svetoga nad apostole na blagdan Pedesetnice. Pedesetnica je židovski blagdan. Slavio se je i slavi se 50. dan nakon Pashe. To je jedan od triju tzv. hodočasničkih blagdana: blagdan P Ashe, Pedesetnice i Sjenica. Svaki pobožni Izraelac, punoljetni muškarac, morao se je triput na godinu pojaviti u Jeruzalemu pred Gospodinom: »Tripud na godinu održavaj u moju čast svetkovinu. Slavi Blagdan beskvasnoga kruha... Blagdan žetve... Blagdan berbe... Tripud na godinu neka svi tvoji muški stupe pred Gospodara Jahvu« (Izl 23,14–17).

U početku su to nomadsko–ratarski blagdani: Proljetni blagdani zahvale za žetvu i jesenski zahvale za berbu. Po ulaska u obećanu zemlju poprimaju povijesno značenje. Pasha je postala blagdanom slobode, nacionalni i religiozni blagdan, spomen na oslobođenje iz egipatskoga ropstva, blagdan neovisnosti i života u slobodi. Blagdan Pedesetnice postao je blagdanom Božje objave, spomen na sklapanje saveza na Sinaju, blagdan zahvale za primljeni zakon i obnova Saveza. Na taj se blagdan pobožni Izraelac trebao pojaviti pred Gospodinom, i u znak zahvalnosti za dvije kamene ploče Zakona, prinijeti dva kruha od novoga žita.

Blagdan Sjenica sjećanje je na Božje vodstvo izabranoga naroda kroz pustinju i njegov boravak pod šatorima. U vrijeme tih blagdana Jeruzalem je bio pun hodočasnika. Povjesničari računaju da se je znalo pojaviti do 100.000 hodočasnika, napose na blagdan P Ashe, a i za druga dva ništa manje.

Zamislite sada to silno mnoštvo naroda u Jeruzalemu i prenesimo se za trenutak u onu malu zajednicu koja po Isusovu nalogu u molitvi s Isusovom majkom Marijom čeka drugoga Tješitelja, Branitelja, Duha Istine, kojega će im Otac, po njegovu zagovoru, poslati i učiniti ih njegovim svjedocima. Sv. Luka opisuje događaj, koji zamjećuje najprije sluh, a potom vid. Iznenadni »šum s neba, silan vjetar, huka, a zatim kao ognjeni razdijeljeni jezici te side po jedan na svakoga od njih«. Sve su to popratne pojave Božje objave, metafore koje susrećemo u Sv. Pismu. Po njima se nevidljivi Bog na tako vidljiv način objavljuje bilo pojedincu bilo narodu. Abrahamu se pri sklapanju saveza javlja u obliku »zadimljena žeravnjaka i goruće zublje« (Post 15,17), a Mojsiju u »rasplamtjeloj vatri iz jednoga grma« (Izl 3,2), a narodu na Sinaju u obliku munje i ognja: »U osvit dana, prolo mi se grmljavina, munje zasijevaše, a gust se oblak nadvi nad brdo... jer je Jahve u obliku ognja sišao na nj« (Izl 19,16–18).

Zašto se Duh Sveti objavljuje u obliku ognjenih jezika? Isus je svojim učenicima rekao: »Bit ćete mi svjedoci do na kraj svijeta.« Svjedok mora govoriti i to je razlog zašto se Duh Sveti objavljuje u obliku jezika. Zašto baš u obliku gorućih? »U tebi mora najprije gorjeti što želiš u drugima zapaliti«, govorio je sv. Augustin. Gorući jezici nagovješćuju poslanje i svjedočenje Prve Crkve. Svi se napuniše Duha Svetoga i počеше govoriti drugim jezicima, kako im Duh davaše zboriti (Dj 2,4).

Sveti Luka spominje silno mnoštvo iz svakoga naroda pod nebom koje se strčalo i smelo, jer svatko ih je, zahvaljujući simultanom prevođenju Duha Svetoga, čuo govoriti svojim jezikom. Nabraja gotovo sve ondašnje poznate narode iz Srednjega istoka: Mezopotamije, Grčke, Rima i dr. Univerzalnost toga događaja, univerzalnost poslanja Crkve, univerzalnost i jedinstvo svih naroda.

Ovdje Duh Sveti stvara prvu zdravu globalizaciju svijeta. S Duhovima Bog započinje sabirati ono što je kula babilonska raspršila. Ujediniti narode u jednu veliku Božju obitelj u kojoj će se unatoč razlikama svi narodi razumjeti i svaki od njih sačuvati svoj vlastiti identitet, svoj jezik i svoju kulturu. Bez Duha Svetoga modernoj globalizaciji prijete opasnost da se slabiji i manje brojni narodi utope i izgube u mnoštvu jačih, moćnijih i brojnijih. Crkva je toga svjesna i u proces zbližavanja čovječanstva želi unijeti duhovsku dimenziju današnje Svetkovine. To je njezino poslanje do ponovnoga dolaska Sina Čovječjega u slavi.

Literatura

Biblija. *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*. Prevoditelji: Silvije Grubišić (Petoknjžje), Filbert Grass (Psalmi), Nikola Miličević (Pjesma nad pjesmama), Antun Sović (ostali dijelovi Staroga zavjeta), Bonaventura Duda i Jerko Fućak (Novi zavjet). Imprimatur: Hrvatska biskupska konferencija, 10. listopada 2008. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2015.

Maertens, Thierry (1961). *Heidnisch-jüdische Wurzeln der christlichen Feste*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verl.